

Markert, Wojciech

"Brzumin - Maciejowice. Obrona przepraw przez Wisłę we wrześniu 1939 roku", Zbigniew Gnat-Wieteska, Pruszków 2000 : [recenzja]

Rocznik Mazowiecki 13, 316-317

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Nowy kodeks dyplomatyczny Mazowsza, cz. III,
wyd. Irena Sułkowska-Kuraś i Stanisław Kuraś,
Wydawnictwo „DiG”, Warszawa 2000, ss. 361

Jednym z podstawowych źródeł badania historii średniowiecznej są dokumenty. Burzliwe losy regionu mazowieckiego spowodowały zniszczenie i rozproszenie większości z nich, zatem tym cenniejsze są wszelkiego rodzaju edycje tego rodzaju źródeł.

Trzecia część *Nowego kodeksu dyplomatycznego Mazowsza*¹ zawiera 291 dokumentów wystawionych w latach 1356–1381. Dotyczą one ważnego okresu w dziejach Mazowsza, które formalnie nie wchodząc w skład Korony, pozostawało pod rządami Kazimierza Wielkiego, a następnie Siemowita III Trojdenowicza.

Wydawcy starając się, aby podstawą wydania był tekst oryginalny (wyjątek stanowi 11 przedrukowanych tekstów, których oryginały uległy zniszczeniu w czasie II wojny światowej), sięgnęli do zbiorów 16 bibliotek i archiwów rozproszonych na terenie całego kraju. Do obiegu naukowego wprowadzili 101 nigdy wcześniej nie publikowanych dokumentów.

O wartości publikacji decyduje nie tylko dobór tekstów, ale także doskonała metodyka wydawnicza, ułatwiająca korzystanie z tekstów. Bardzo pomocny jest rzetelnie sporządzony przez Jana Piętkę indeks geograficzno-osobowy. Całość zbudowana jest na ogólnych zasadach stosowanych w serii. Warto podkreślenia jest, iż mimo trudnej sytuacji na rynku wydawniczym podejmowane są niekomercyjne, ale niezwykle ważne przedsięwzięcia, jakim jest publikowanie tekstów źródłowych.

Anna Eliza Markert

Zbigniew Gnat-Wieteska, *Brzumin — Maciejowice.*
Obrona przepraw przez Wisłę we wrześniu 1939 roku,
Oficyna Wydawnicza „Ajaks”, Pruszków 2000, ss. 32

Kolejna praca Zbigniewa Gnata-Wieteski poświęcona historii okolic Garwolina² ukazała się jako 18 tom popularnonaukowej serii *Boje Polskie*. Poświęcona jest organizacji obrony przepraw przez Wisłę w Brzuminie i Maciejowicach w 1939 r.

¹ *Nowy kodeks dyplomatyczny Mazowsza, cz. I i II*, wyd. I. Sułkowska-Kuraś i S. Kuraś, Wrocław 1989.

² Np. *Armia Krajowa Obwód „Golańb” — Garwolin*, Pruszków 1997; *Dzieje parafii Garwolin 1418–1993*, Pruszków 1993.

Autor przedstawił przygotowania polskich władz do przeprowadzenia przez środkową Wisłę linii zaopatrzenia dla wojsk mających walczyć na zachodzie kraju. W razie przewagi nieprzyjaciela planowano stopniowe wycofywanie sił za Wisłę i San, a następnie w oparciu o te rzeki zamierzano zorganizować linie obrony. Na południe od Warszawy, w Brzuminie i Maciejowicach zbudowano mosty mające odegrać ważną rolę w planowanej akcji. Niemcy przewidując to dążyli do jak najszybszego wyjścia nad Wisłę i odcięcia odwrotu polskim oddziałom. W dniach 8 – 10 IX 1939 r. doszło do zaciętej walki o przeprawy wiślane między pododdziałami niemieckiego XVI KPanc. i elementami Pomorskiej i Wileńskiej Brygady Kawalerii.

Popularnonaukowa praca, oparta na wielu niepublikowanych źródłach przedstawia mało znaną bitwę, której znaczenie było dotychczas pomijane. Był to, oprócz obrony Warszawy, jeden z dramatyczniejszych bojów stoczonych na Mazowszu we wrześniu 1939 r.

Wojciech Markert

***1831 dni zmagañ z hitlerowskim najeźdźcą. Kalendarium
działań bojowych i dywersyjnych podokręgu Armii Krajowej
Warszawa–Wschód 1.09.1939–4.09.1944,
Oficyna Wydawnicza „Ajaks”, Pruszków 2000, ss. 132***

Większość wydawanych ostatnio prac dotyczących Armii Krajowej, koncentruje się na największej przeprowadzonej przez nią operacji, jakim było Powstanie Warszawskie¹. W jego cieniu pozostają działania tejsze formacji prowadzone poza stolicą, zarówno w czasie Akcji „Burza”, jak i w okresie ją poprzedzającym. *1831 dni zmagañ z hitlerowskim najeźdźcą...* opisuje historię podokręgu AK Warszawa–Wschód, obejmującego obwody Garwolin, Mińsk Mazowiecki, Ostrów Mazowiecka, Radzymin, Siedlce, Sokołów Podlaski i Węgrów.

Każdy z rozdziałów poświęcony jest działaniom AK w poszczególnych obwodach i składa się ze wstępu (zawierającego dane dotyczące liczebności oddziałów, obsady personalnej itp.) oraz kalendarium wydarzeń na danym obszarze, a także krótkiej bibliografii. Całość poprzedza krótka historia podokręgu.

Zestawienia obejmują ważniejsze wydarzenia z historii poszczególnych oddziałów (np. zmiany dowódców), ale przede wszystkim opisują działania dywersyjne i bojowe. Krótkie noty informacyjne układają się w obraz okupacyjnej rzeczywistości i codziennej walki podejmowanej przez żołnierzy AK. Na terenie podokręgu Warszawa–Wschód stoczyli oni co najmniej 190 bitew i poty-

¹ Np. *Armia Krajowa Obwód „Golańb” — Garwolin*, Pruszków 1997; *Dzieje parafii Garwolin 1418–1993*, Pruszków 1993; m.in. *Powstanie Warszawskie. Wybór dokumentów*, t. II, cz. I, Warszawa 2001.